

WSTĘP

Celem niniejszego tomu *Państwo w warunkach ewolucji regionalnego ładu międzynarodowego na Bliskim Wschodzie* jest identyfikacja i analiza zmiennych, które w XXI wieku warunkują funkcjonowanie państwa w regionie Bliskiego Wschodu. Analiza uwarunkowań obejmuje dwa poziomy – wnętrza państwa i systemu międzynarodowego. Badanie zmiennych wewnętrznych i zewnętrznych po pierwsze pozwala wskazać nowe uwarunkowania funkcjonowania państwa na Bliskim Wschodzie. Po drugie – określić zdolność adaptacji państwa do stale ewoluującego systemu.

Na poziomie wnętrza państwa za główne zmienne warunkujące w XXI wieku funkcjonowanie państwa w regionie Bliskiego Wschodu uznano zmianę preferowanych przez tamtejsze społeczeństwa wartości. Przejawiały się one między innymi w dążeniach ludności do demokratyzacji, poszanowania praw człowieka i zagwarantowania swobód obywatelskich. Powyższy proces przyczynił się do wybuchu w części państw regionu tzw. Arabskiej Wiosny i w jej rezultacie podjęcia próby obalenia wewnątrzpaństwowego porządku. Jako przykład państwa, w którym doszło do transformacji, Katarzyna Stachurska-Szczesiak i Monika Kowalska podały Tunezję. W artykule *System polityczny Republiki Tunezji po rewolucji jaśminowej* badaczki stwierdziły, że nowa Konstytucja Tunezji, przyjęta w 2014 roku, wzmacnia proces demokratyzacji Tunezji i wyznacza jego nowe ramy. Jednocześnie wskazały na problemy, które od lat pozostają nierozwiązane. Główne z nich to nierównomierny i powolny rozwój gospodarczy, wysokie bezrobocie oraz pogorszenie stanu bezpieczeństwa w państwie.

Nie bez znaczenia w kontekście uwarunkowań wewnątrzpaństwowych pozostają rządy autorytarne. Adam Szymański w artykule *Competitiveness of Elections in Turkey – the Case of Pro-Kurdish Party* postawił następujące pytanie badawcze: w jakim stopniu wybory w Turcji są uczciwe z perspektywy udziału w nich kandydatów lub partii reprezentujących mniejszości? Na podstawie analizy udziału w wyborach prokurdyjskiej Ludowej Partii Demokratycznej (HDP) Szymański zwrócił uwagę na rosnące nieprawidłowości wyborcze w Republice Turcji. Pozytywnie zweryfikował hipotezę, zgodnie z którą rozwój nieprawidłowości wyborczych w Turcji narasta wraz z pogłębianiem się tendencji autorytarnych w rządach Partii Sprawiedliwości i Rozwoju (AKP). Partia ta ma reprezentować

negatywny stosunek wobec mniejszości, szczególnie ugrupowań reprezentujących siły polityczne Kurdów.

Następnym wewnętrznym czynnikiem, który istotnie wpływa na funkcjonowanie państwa w regionie Bliskiego Wschodu, jest dysfunkcjonalność władzy. Łukasz Jureńczyk w publikacji *Sytuacja bezpieczeństwa w Afganistanie po zakończeniu misji ISAF* przeanalizował problem niestabilności Afganistanu w kontekście między innymi nieefektywnych rządów, braku zdolności centralnego ośrodka władzy do kontroli całości terytorium, a także wewnętrznej penetracji państwa przez liczne organizacje terrorystyczne. Jureńczyk argumentował, że niemożliwe jest ustabilizowanie sytuacji wewnętrznej w Afganistanie bez udziału sił międzynarodowych oraz Stanów Zjednoczonych Ameryki.

Analizy uwarunkowań na poziomie systemu międzynarodowego dokonał Jan Niemiec. W publikacji *Koncepcja „strategicznej głębi” w tureckiej polityce zagranicznej* autor podjął się próby wskazania tych uwarunkowań geopolitycznych, które w dużej mierze zdecydowały o porażce głównych założeń koncepcji polityki zagranicznej Turcji wobec strategicznych z perspektywy jej interesów regionów. Za najważniejsze z nich uznał: rozpad Jugosławii, konflikt o Górski Karabach, wojnę w Gruzji, destabilizację Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej po wydarzeniach tzw. Arabskiej Wiosny.

Na jakościowe zmiany polityki zagranicznej Turcji pod rządami Partii Sprawiedliwości i Rozwoju zwrócił uwagę w artykule *Turkey's Foreign Policy – Current Challenges and Priorities* Karol Bieniek. Podkreślił, że odejście partii od tradycyjnych wartości i zasad polityki zagranicznej państwa, przy jednoczesnym podporządkowywaniu jej wewnętrznym celom ideologicznym i podejmowaniu ryzykownych działań w systemie międzynarodowym, powoduje izolację Turcji. Tym samym – według Bieńka – konieczne jest wypracowanie nowego paradygmatu polityki zagranicznej Republiki Turcji.

Udział podmiotu spoza regionu i jego wpływ na układ sił na Bliskim Wschodzie przeanalizowała Justyna Misiągiewicz w publikacji *Projekt gazociągu Turkish Stream – implikacje dla współpracy Rosji i Turcji*. Autorka artykułu stwierdziła, że angażując się w powyższą inwestycję, Federacja Rosyjska dąży do odzyskania strategicznej pozycji w relacjach z Turcją i państwami Europy Południowej kosztem Unii Europejskiej. Turcja natomiast stawia sobie za cel umocnienie pozycji w regionie. Dlatego też pomimo wielu sprzeczności pomiędzy oboma państwami wspólny projekt energetyczny znacząco łączy interesy Republiki Turcji i Rosji, a także zwiększa ich znaczenie w wymiarze energetycznym i geostrategicznym.

Kinga Smoleń
Bartosz Bojarczyk